

NØKTERNT, MEN FORSVARLIGBILLEDIG?

hvordan utforme et asylsenter for ungdom
på deres premisser?

forarbeid
stud.arch Kristine Brembo
veiledere: Stein Jenssen og Eli Støa
NTNU 2014

Innholdsfortegnelse

INNLEDNING

oppgave	7
bakgrunn	9
intensjoner	11
metode	13
tidsplan	15

DAGENS SITUASJON

variasjon i antall	19
asylprosessen	21
avdelinger for enslige mindreårige	23
tid på mottak	25
krav til utforming av mottak	27

LIVET PÅ MOTTAK

enslige mindreårige // hvem er de?	31
utfordringer blant enslige asylbarn	33
potensialet i mottak	35

TOMTEANALYSE

Trondheim som mottakskommune	39
tomtekriterier	41
mapping av eksisterende tilbud	43
alternative områder	45

PROGRAMMERING

organisering	49
referanser og premisser	51
foreløpig program	53

KILDER

55

INNLEDNING

(...) Plutselig er det en jente i fjæresteinene. Hun har en livløs gutt hengende rundt halsen. En politimann møter henne, og han hindrer henne i å komme i land. Han spør: "Hvor gammel er du?" "Jeg er 18", svarer hun. "Og han?" Betjenten nikker til gutten som henger rundt halsen henne. "Han er bare 14", sier hun. "Han kan komme opp", sier betjenten. "Men du, du må snu."

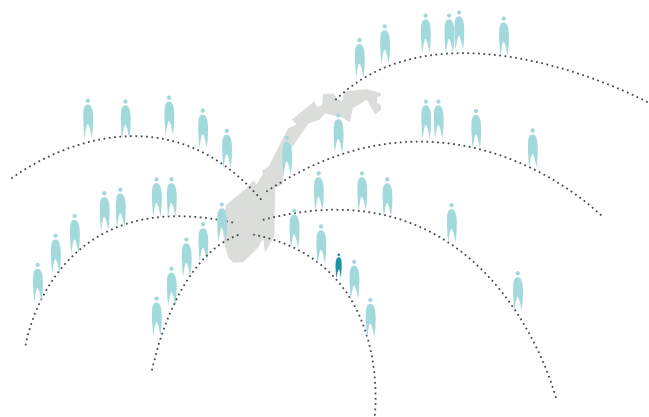
- De andre, Margreth Olin

Oppgaven

Oppgaven min er en studie av hvordan et senter for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år kan være når det er utformet på beboernes premisser.

Hvordan kan man gjennom en gjennomtenkt og strategisk planløsning legge grunnlaget for utviklingen av et internt fellesskap som bygger opp om barnets utvikling og gjør ventetiden om til noe produktivt? Og med gjennomtenkte overganger skape en dynamikk mellom senteret og omgivelsene?

Bakgrunn

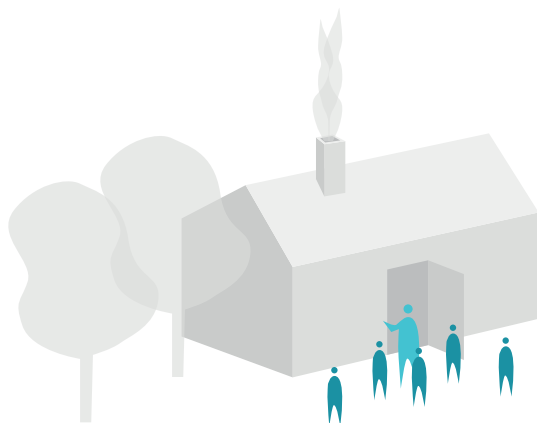
Hvert år kommer det et stort antall asylsøkere til Norge i håp om et bedre liv. Aldersfordelingen varierer fra år til år, men omtrent 10 prosent av de som kommer er under 18 år og uten foreldre. Dette er barn som har flyktet fra hjemstedet sitt og alt som er kjent. De har strevd seg gjennom Europa for til slutt å komme frem til Norge. Historiene om hva de har opplevd både før og under reisen er mange; krig, sult, overgrep. En slik bakgrunn setter spor, spesielt hos barn.

I dag har barnevernet ansvaret for de som er under 15 år. Barnevernet har bygd opp en rekke omsorgssentre som er tilrettelagt for at barna skal kunne føle seg trygge og tatt vare på når reisen endelig er over. Filosofien er at sentrene skal fungere som et hjem og føles som et hjem for de som bor der.

I norsk asylpolitikk er skillet mellom det å være over og under 15 år stort. Barna mellom 15 og 18 år ha UDI ansvaret for. Disse bor i avdelinger for enslige mindreårige på ordinære mottak. Dette er mottak som er lite egnet og har dårlig standard slik at det skal virke avskrekkende for andre å reise til Norge.

De fleste enslige mindreårige asylsøkere får opphold, og tiden på mottak blir derfor første mulighet for tilpasning og integrering i det norske samfunnet. Den første sjansen barna har for å bearbeide det de har vært gjennom i trygge omgivelser. De fysiske omgivelsene er med på å bestemme om barna klarer å bearbeide traumene sine og komme styrket gjennom oppholdet på et mottak, eller om de psykiske problemene forsterkes og videreutvikles på grunn av den konstante usikkerheten de lever med.

I den store asylmøllen blir de ofte glemt.

Intensjoner

Min intensjon er å skape et senter som er godt balansert mellom det å være et hjem for de barna som bor der, et sted å være trygg og skjermet fra den usikre situasjonen, et sted å le, utvikle seg og mestre, og et asylmottak med en velfungerende administrasjon.

Deltakelse

Arkitekturen skal legge til rette for ulik grad av deltakelse i felleskapet gjennom strategiske løsninger og velbalanserte overganger og romforløp både for beboere, ansatte og besøkende.

Fremgang

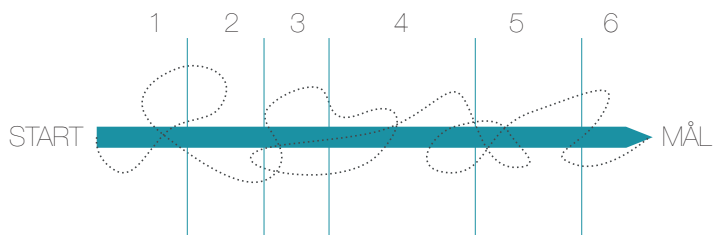
Senteret skal bygge opp under barnets utvikling og gjøre ventetiden om til noe produktivt slik at barna kan komme styrket ut av oppholdet uavhengig om svaret på søknaden er negativt eller positivt.

Fleksibilitet

Barn er forskjellige og dette må arkitekturen ta hensyn til. Barnet må selv kunne bestemme hvilken grad av deltakelse han eller hun er komfortabel med. Noen vil være i midten og med på alt, andre er mer komfortable med å være i periferien, men likevel en del av felleskapet, andre igjen vil være helt alene.

Normalitet

Situasjonen for beboerne er preget av usikkerhet og frykt for hva som kan skje i fremtiden. Senteret skal gi en mulighet for å leve et tilnærmet normalt liv i en vanskelig situasjon.

Metode

Jeg har delt opp arbeidet i seks ulike faser med hver sin deadline. Å jobbe strukturert og målrettet mot et delmål over korte perioder er avgjørende for å holde en nødvendig progresjon.

Fase 1 // Forberedelser

Gjennom utvidede undersøkelser definere og legge grunnlaget for oppgaven. Resultatet av dette er forarbeidet. For å skape den nødvendige forståelse for brukergruppen og deres situasjon, skal jeg besøke tre ulike botilbud for enslige mindreårige asylsøkere.

Fase 2 // Oppstart

Dette blir en overgangsfase mellom informasjonsinnhenting og det å bruke informasjonen i prosjektet. Analysen av de ulike botilbudene jeg har besøkt skal være klar, i tillegg til en tomteanalyse og tomtevalg. Parallelt med dette skal prosjekteringsarbeidet starte.

Fase 3 // Utløp

I denne perioden er det fullt fokus på idéutvikling. Ulike arbeidsmetoder skal tas i bruk for å utforske ulike muligheter. Det skal være et spenn fra helt tilfeldige ideer til mer studerte grep. Resultatet vil være et stort utvalg av muligheter som kan tas med inn i skisseprosjektfasen.

Fase 4 // Skisseprosjekt

Ideene fra forrige fase skal vurderes og sammenfattes til et skisseprosjekt. Midtsemester skal gjennomføres.

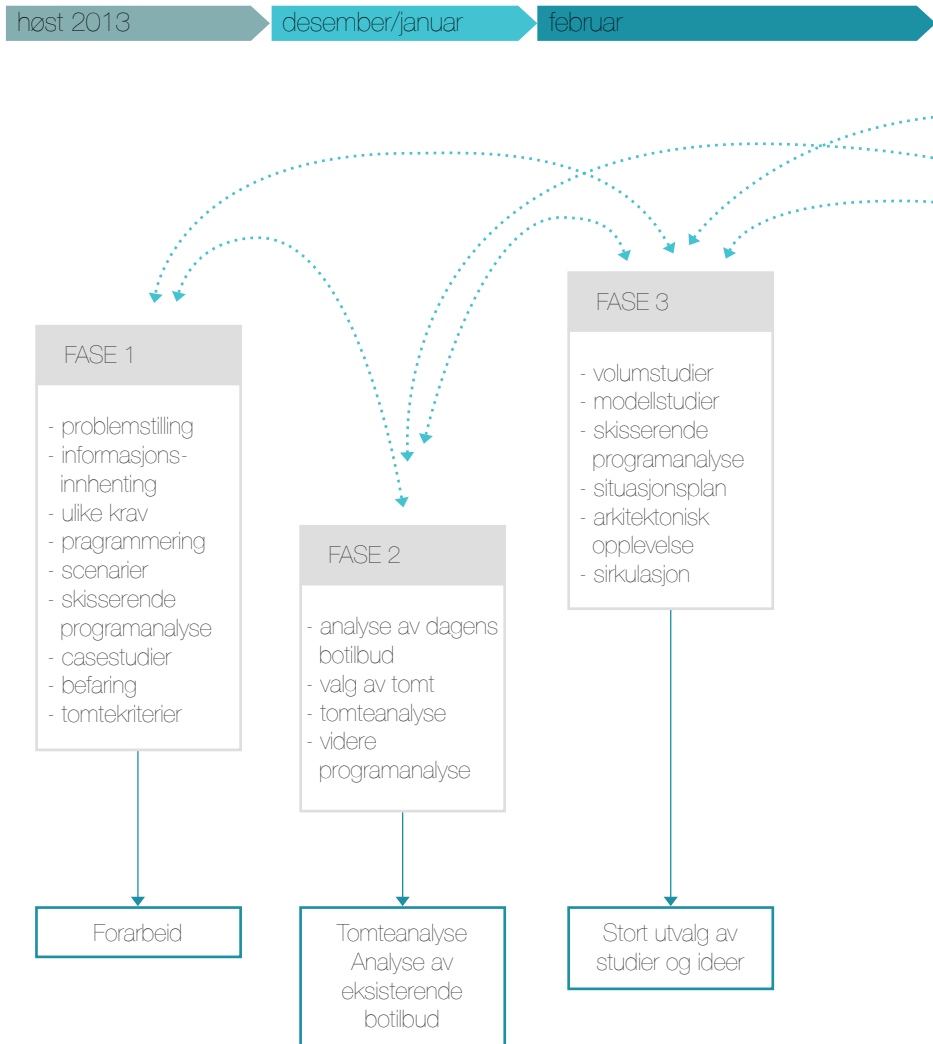
Fase 5 // Detaljprosjekt

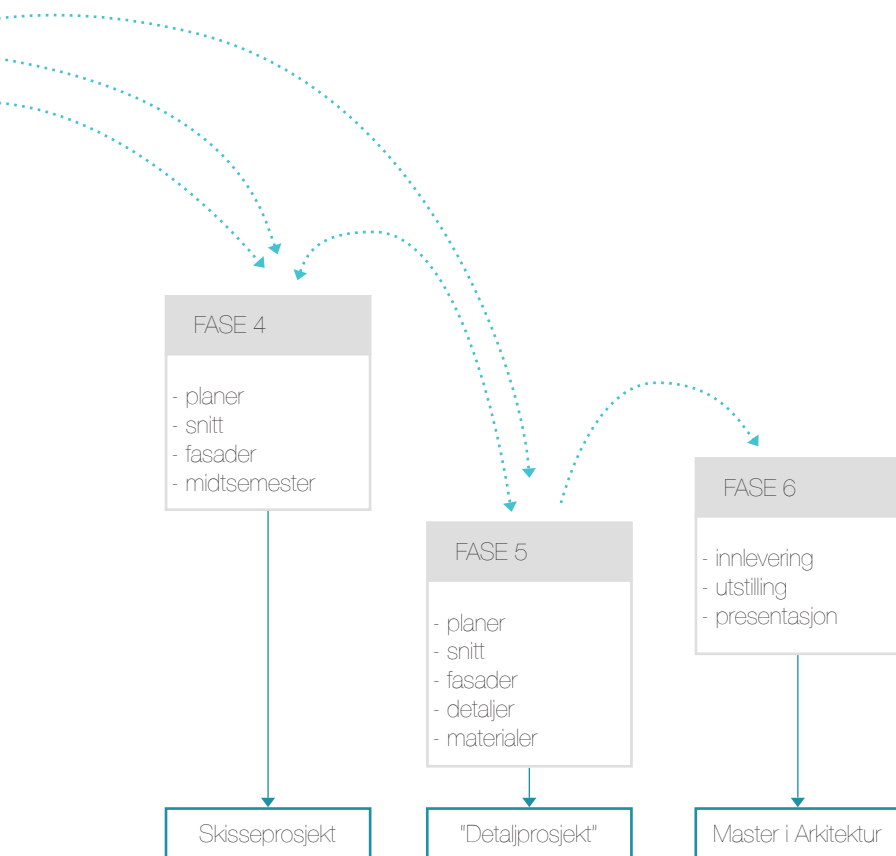
Nå skal skisseprosjektet gås etter i sømmene. Grep og konsepter skal klargjøres slik at resultatet svarer til intensjonene. Målet er å ha et tydelig prosjekt som strekker seg fra generelle konsepter og ned til detaljnivå.

Fase 6 // Presentasjon

Alt skal presenteres på best mulig måte.

Fremdriftsplan

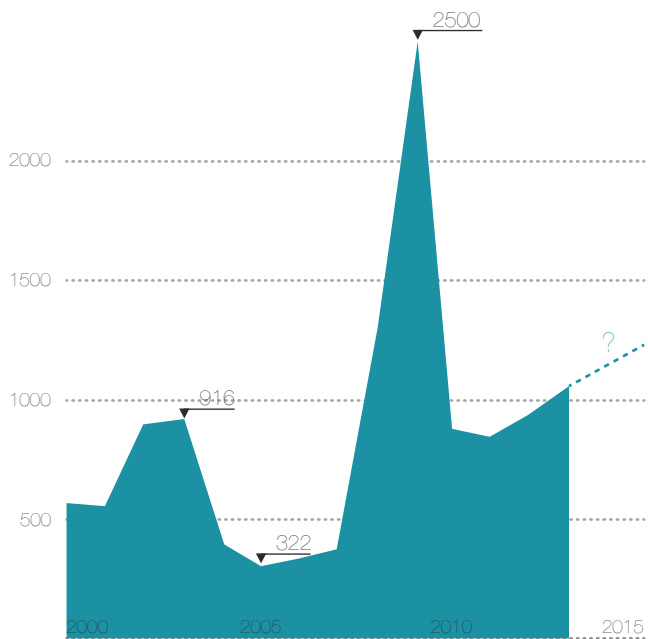

UDI

DAGENS SITUASJON

"Asylpolitikk er et kontroversielt tema, og befolkningen er ikke udelte positivt innstilt overfor asylsøkere. Nøkternhet i tilbudet kan derfor være motivert ut fra et politisk behov for å signalisere overfor opinionen at asylsøkere ikke behandles på en bedre måte enn andre vanskeligstilte grupper i samfunnet."

- NOU 2011:10

figur 1 // Antall enslige mindreårige asylsøkere som har søkt asyl i Norge siden 2000.

Variasjon i antall

En av de største utfordringene innen mottakssystemet er det varierende antallet asylsøkere som kommer. Fra år til år kan det totale antallet variere med flere tusen. Det er umulig å kontrollere antallet som søker om asyl hvert år, og dermed skal ha plass på mottak. Det er bare mulig å kontrollere hvor mange som får opphold og som skal bosettes i en kommune. Dette setter mottakene i en veldig vanskelig situasjon.

Måten UDI håndterer dette på, er å ha korte og midlertidige avtaler med driftsoperatører. Avtalene er på tre til fem år, men med tre måneders oppsigelse. Det er derfor veldig vanskelig for driftsoperatørene å investere i mer egnede forhold, eller å oppgradere dårlige botilbud til noe bedre. Bygninger som ikke er egnet som mottak tas i bruk for kortere perioder, men kan ende opp å måtte fungere i mange år. Mottakene med avdelinger for enslige mindreårige asylsøkere er ikke noe unntak.

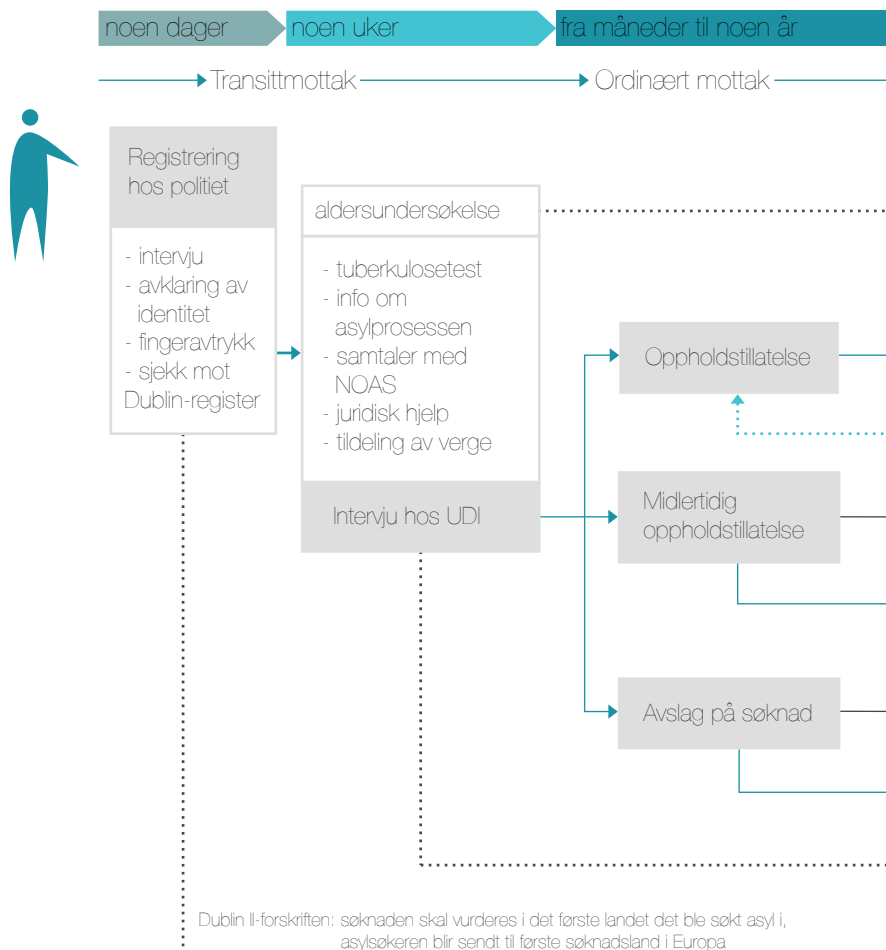
Basismottak med langsiktige avtaler

Bergeutvalget fra 2011 og Lidén m.fl. fra 2013 anbefaler en mottaksmodell med noen basismottak med lengre driftsavtaler på fem til seks år og med en oppsigelsestid på ett år. Dette er for å skape en kontinuitet for beboere og ansatte, og gi mulighet for å videreutvikle kunnskapen i mottakssystemet. Hvert basismottak skal være en kunnskapsbase som forplikter seg til å lære opp andre mottak i oppstartsfasen.

Bergeutvalget anbefaler 3000 til 4000 basisplasser for alle asylsøkere. Dette tilsvarer rundt 300 til 400 basisplasser for enslige mindreårige asylsøkere.

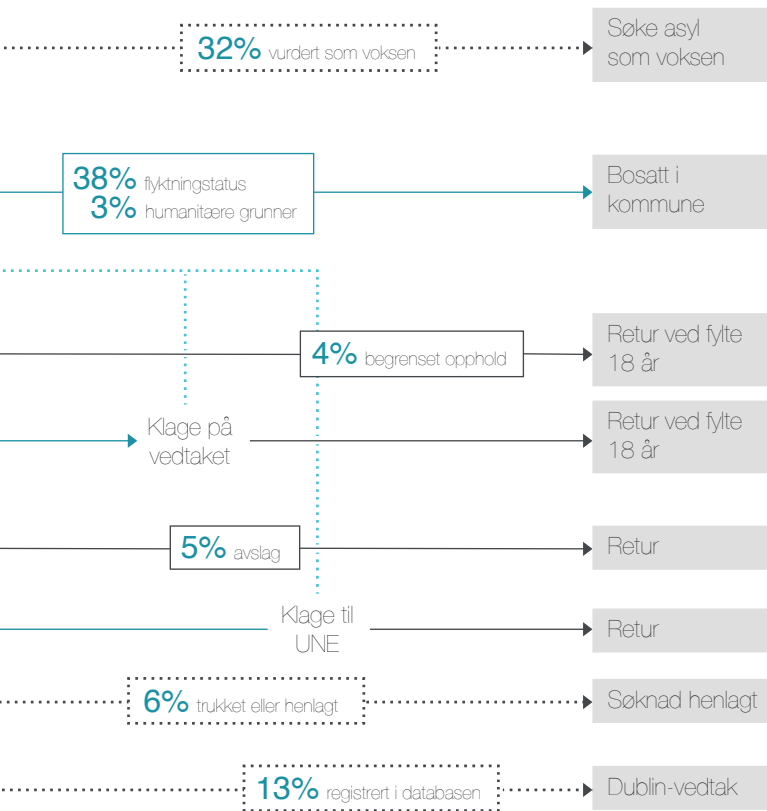
Temaet har vært diskutert i Stortinget ved flere anledninger og ulike forslag har blitt presentert. Resultatet av dette har vært opprettelsen av ulike forsterkede avdelinger med lengre driftsavtaler. Men for ordinære mottak og mottak med avdelinger for enslige mindreårige har lite forandret seg. Det er opp til hvert enkelt mottak å legge opp driften og finne og holde på den nødvendige kompetansen blant ansatte.

Asylprosessen // prosent fra 2012

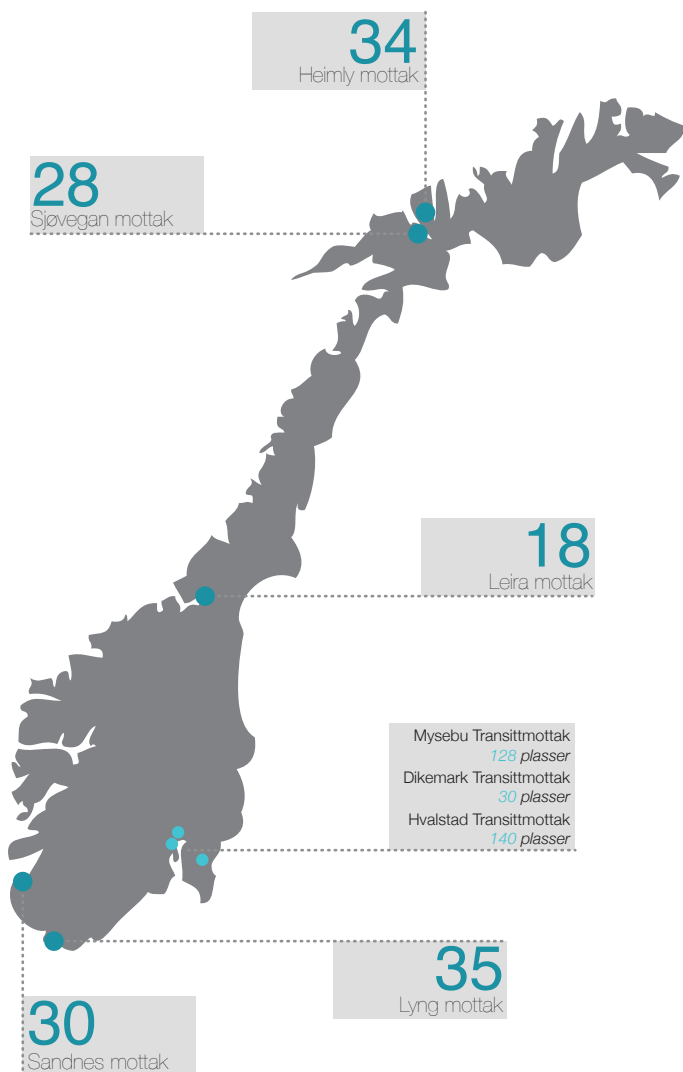

→ Bosetting/retur

Kilde: UDI

figur 2 // Antall plasser på avdelinger og transittmottak for enslige mindreårige asylsøkere.

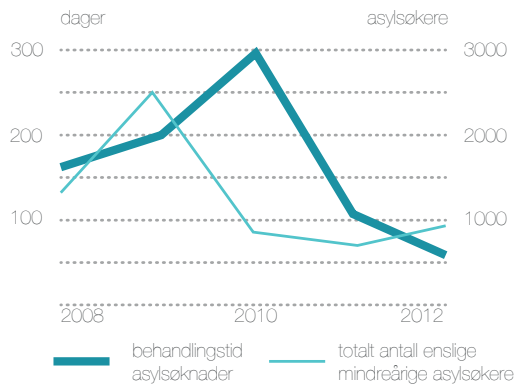
Avdelinger for enslige mindreårige

Da Jens Stoltenberg dannet regjering i 2005 så det lyst ut for enslige mindreårige asylsøkere. I regjeringsplattformen (2005, s. 71) står det at "Regjeringen vil forbedre vilkårene for enslige mindreårige asylsøkere som kommer til Norge og overføre ansvaret for disse til barnevernet." Resultatet av dette var at barnevernet tok over deler av ansvaret og opprettet omsorgssentre for de som var under 15 år. For de mellom 15 og 18 år skjedde det derimot ingen forbedring. I regjeringsplattformen til neste Stoltenberg-regjering er det derimot en annen tone. "Regjeringen har som mål å gjennomføre overføring av omsorgsansvaret for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år til barnevernet, men anser at ressursituasjonen i barnevernet tilsier at dette ikke blir mulig i kommende fireårsperiode." (2008, s. 72) Og det har det heller ikke blitt. Det er fortsatt UDI som har ansvaret og barna er bare en av mange grupper som trenger ekstra oppfølging på asylmottakene.

Enslige mindreårige som kommer til Norge for å søke asyl, deles derfor i dag inn i to grupper med ulikt botilbud og ulik oppfølging. De under 15 år blir tatt hånd om av barnevernet og bor på egne omsorgssentre med tilpasset oppfølging i forhold til de lover og regler barnevernet må følge. Barna som er mellom 15 og 18 år derimot, bor på vanlige mottak med begrenset ekstra oppfølging. I dag (desember 2013) er det seks asylmottak som har avdeling for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år.

Egne sentre for enslige mindreårige mellom 15 og 18 år

Å opprette egne tilpassede sentre for barn mellom 15 og 18 år vil være positivt for både beboerne og de ansatte. Med mindre sentre vil det være enklere å tilpasse både utformingen og kvaliteten til denne spesifikke gruppen, og opprettholde et nøkternt, men forsvarlig tilbud. Barna kan i tillegg få en tettere oppfølging da de er hovedfokuset til administrasjonen. I et ordinært mottak er de enslige barna bare en av mange grupper som må tas hensyn til og tas hånd om av personalet. En tredje ringvirkning av å ha egne mottak, er at det kan bli lettere for barna å starte integrasjonsprosessen.

figur 3 // Behandlingstid i asylsaker vedrørende enslige mindreårige asylsøkere

	2010	2011	2012
< 1 år	411	242	254
1 - 2 år	293	35	11
> 2 år	8	10	4

figur 4 // Antall enslige mindreårige asylsøkere som har oppholdt seg henholdsvis mindre enn 1 år, 1-2 år og mer enn 2 år på mottak

Tid på mottak

Barna som bor på mottak kan hovedsakelig deles inn i to grupper; korttidsværende og langtidsværende. For disse er det stor forskjell på opplevelsen av å bo på mottak. Siden 2011 har saksbehandlingstiden i asylsaker for enslige mindreårige gått ned etter opprettelsen av en egen enhet som behandler søknader fra enslige mindreårige. Den gjennomsnittlige behandlingstiden gikk ned fra nesten 300 dager i 2009 til under 70 dager i første halvdel av 2012.

Kort opphold på mottak

For de aller fleste er tiden de tilbringer på mottak overkommelig. Det er en tøff ventetid, men den er over i løpet av noen måneder. Sannsynligheten for å få opphold er relativt stor. I 2012 fikk hele 85 % innvilget oppholdstillatelse. Selv med relativt enkle forhold og skiftende romkamerater, er oppholdet såpass kort at det ikke setter dypere spor.

Langt opphold på mottak

Det er derimot noen få som må tilbringe opp til flere år på mottak. De har enten fått midlertidig oppholdstillatelse til de er 18 år eller har klaget et avslag inn til Utlendingsnemnda. I dag bor de langtidsværende sammen med alle de andre. De ser romkamerater komme og gå under hele oppholdet sitt. Den psykiske utfordringen av å bo så tett med andre som får opphold i Norge etter bare noen måneder, er stor, og utbredelsen av psykiske problemer gjør seg synlig i sosialt utagerende atferd. For at det ikke skal lede til en nedadgående spiral av desperasjon og usikkerhet for de som venter på å bli sendt hjem, er det viktig at de fortsatt er en del av fellesskapet på mottaket. Bosituasjon kan tilpasses de enkeltes ønsker med alternativer som egne avdelinger for langtidsværende eller enkeltrom i vanlige avdelinger. I følge Lidén m.fl. "kan rommet, som er både privat og sosialt, tape noe av sitt privatliv når gjennomtrekket av samboere og venner som blir bosatt blir stor. Rommet som var et trygt sted da de kom, blir et utrygt sted hvor de kan bli hentet av politiet." (2013, s. 71)

"Kravene til bemanning og kompetanse skal kvalitetssikre mottakenes faglige arbeid overfor beboerne og Utlendingsdirektoratet (UDI). Kravene skal også sikre at de ansatte i mottak gis mulighet for faglig utvikling både internt og eksternt, gjennom kurs i regi av UDI og gjennom jevnlig eksternt veiledning."

- RS 2010-084

Myndighetene forutsetter at den enkelte enslige mindreårige asylsøkere blir kartlagt, og at det blir utarbeidet individuell tiltaksplaner mens de bor i statlige mottak. UDI stiller krav om at dette arbeidet blir fulgt opp av mottakene. Kravet til gjennomføring er differensiert mellom transittmottak og ordinære mottak.

- RS 2012-012

Ordinære statlige mottak skal være et nøkternt, men forsvarlig innkvarteringsstilbud som sikrer beboernes grunnleggende behov og den enkeltes behov for trygghet.

- RS 2008-031

Krav til drift av mottak

Det er Utlendingsdirektoratet (UDI) som setter kravene til drift av mottak i form av rundskriv som sendes ut til mottakene. Disse dekker i stor grad krav til bemanning ved mottak og oppvekstmiljø for enslige mindreårige, men det er ingen krav til minimum standard eller utforming av botilbudet.

Bemanning

Det er ingen bemanningsnorm for asylmottak. Antallet avgjøres av driftsavtalen med UDI og hvor mange ansatte det er mulig å lønne. Hva slags kunnskap som skal finnes på hvert mottak er derimot til en viss grad definert i RS 2010-084. Spesielt for avdelinger for enslige mindreårige er at de skal være bemannet med minimum to ansatte 24 timer i døgnet og at det skal være en fagansvarlig med relevant barnefaglig kompetanse.

Oppvekstmiljø

I RS 2012-012 defineres en rekke krav til aktivitetstilbud, oppfølging og beboermedvirkning. Mottakene skal for eksempel ha langsiktige aktivitetsplaner med tilbud innenfor en rekke forskjellige områder som skolehjelp og opplæring i ernæring og matlaging.

Program

Det finnes ikke et definert minsteprogram for hverken ordinære mottak eller avdelinger for enslige mindreårige. I RS 2008-031 ramses det opp hvilke aktiviteter og tilbud det skal være tilstrekkelig plass til å gjennomføre. Tilstrekkelig plass til opplæring, tilstrekkelig antall fellesarealer, tilstrekkelig antall senger. Det eneste punktet som er spesifisert for enslige mindreårige er at slike avdelinger skal ha kjøkken og spiserom med plass til alle for opplæring i ernæring.

Kvalitet på omgivelser

Selv om det er ulike krav som må følges, er det ingen krav til kvalitet på omgivelsene eller egnethet av lokalene. Myndighetenes holdning er at tilbudet skal være nøkternt, men forsvarlig.

Det er ikke samme rettigheter Men hvem er det s
Alle vi er mennesket og må vi ha samme rettigheter Men

LIVET PÅ MOTTAK

"Det er sånn at man alltid bor to og to. Vi som kommer fra det landet - nesten alle har problemer. Da jeg kom hit hadde jeg problemer, slik at jeg var redd for å sove i det hele tatt. Jeg måtte derfor flytte ned og bo sammen med den andre. To og to er greit. En og en kan være vanskelig. Men om man ikke har det bra sammen kan en og en være mest riktig. Jeg synes at to og to er greit, men man må bare finne ut."

- Lidén m.fl., 2013, side. 71

Enslige mindreårige // hvem er de?

Hvem som oppholder seg i mottaksavdelinger for enslige mindreårige asylsøkere til enhver tid varierer med ulike faktorer. Hovedfaktoren er hvor i verden det er mest uro og derfor flest mennesker på flukt.

Opprinnelsesland

Siden 1990-tallet har hovedandelen av asylsøkere som kommer til Norge, både voksne og barn, vært fra Afghanistan. I 2009 ble toppen av flyktningsstrømmen fra Afghanistan nådd med 1719 enslige mindreårige asylsøkere, men fortsatt er det afghanere som utgjør den største andelen av beboerne. Per i dag er det Somalia som etter Afghanistan har den største flyktningsstrømmen. I 2012 kom det asylsøkere fra 45 forskjellige land til Norge.

Kultur og religion

I et mottak bor mange tett sammen i en vanskelig situasjon. Og det at veldig mange forskjellige kulturer og religioner er samlet i en slik situasjon er en utfordring. For enslige mindreårige er det i en bosettingssituasjon blitt diskutert om det er best å plassere personer med ulike kulturer sammen eller ikke, og det er blitt konkludert med at det bør være en jevn fordeling av kulturer for å styrke beboernes evne til å tilpasse seg en ny tilværelse. Praksisen enkelte steder er å plassere personer fra ulike kulturer i samme etasje eller gang, men ikke på samme rom.

Kjønn

15 % av de som kom til Norge som enslige mindreårige flyktninger i 2012, var jenter. Det kan være mange årsaker til at det er en så lav jenteandel, men jentene har ofte hatt helt andre opplevelser og traumer enn det gutter har hatt, og må derfor få en tilrettelagt oppfølging. UDI setter krav til at jenter skal ha egne rom og avdelinger slik at de kan knytte bånd til andre jenter og ikke risikere å bli utsatt for diskriminering av forskjellig slag fra andre på mottaket.

*figur 6 // Psykiske problemer er utbredt blant enslige mindreårige
asylsøkere. Bilde: De andre, Martgreth Olin*

Utfordringer blant enslige asylbarn

Barn som kommer alene til Norge bærer på utallige traumer og vanskelige opplevelser. I Norge finnes det lite forskning på den mentale helsen blant enslige mindreårige asylsøkere i mottaksfasen, men flere rapporter tyder på at faren er stor for utvikling av varige og alvorlige psykiske lidelser.

Depresjon

Depresjon er veldig utbredt både blant nyankomne og de som allerede er bosatt. Studier viser at omtrent halvparten av de enslige mindreårige som kommer til Norge har større eller mindre grad av depresjon. Antallet med symptomer på depresjon øker med alder og jenter er i større grad utsatt enn gutter.

Post-traumatisk stress

Det å ha opplevd krig, henger tett sammen utvikling av post-traumatisk stress. En undersøkelse (UngKul rapport nr 11:2009) gjort blant enslige mindreårige flyktninger viste at 76 % har opplevd krig, og at rundt 50 % har plagsomme minner eller mareritt om dette. Flere barn forteller om søvn- og konsentrasjonsproblemer noe som gjenspeiles i skoleresultater og oppmøte.

Ensomhet

Mange barn kommer til Norge helt uten kjente i nærheten. I en usikker og midlertidig tilværelse er det vanskelig å knytte bånd til andre og å føle seg ivaretatt. Av bosatte enslige mindreårige forteller 39 % at de føler seg ensomme nesten hele tiden. Og igjen er andelen høyere blant jenter.

Usikkerhet

Å vente på svar om man har en mørk eller lys fremtid, skaper en veldig vanskelig situasjon. Det blir ekstra utfordrende å tilpasse seg og danne betydningsfulle og helt nødvendige vennskap. Når man får svar, blir tilværelsen enda en gang endret fullstendig. Enten blir man sendt ut av landet eller bosatt på et helt nytt sted.

"Erfaringene ungdommene hadde med seg ved ankomsten til Norge kan være forklaring på de psykiske problemene ungdommene har, både umiddelbart etter ankomst, og over tid, ettersom vi vet at psykiske lidelser som forblir ubearbeidet, kan vare lenge og bli kroniske. Det er viktig at forståelsen for de voldsomme opplevelsene i ungdommenes fritid, ikke går på bekostning av oppmerksomhet på de belastningene ungdommene er utsatt for i hverdagen i Norge."

- Oppedal m.fl., 2009, side 11

"Forskning på hvordan personer mestrer særlig vanskelige livsforhold viser både til kvaliteter ved relasjoner og til de sosiale omgivelsene de foregår i. Beskyttende faktorer kan være å få støtte fra viktige personer, at de gis mulighet til å utvikle ferdigheter og kvaliteter som bygger opp om et positivt selvbilde, ha evne til selvstendighet, evne til å skape innhold i tilværelsen på kort og lang sikt, og å kunne legge planer for fremtiden."

- Lidén m.fl., 2013, side 117

"Når de lever i mottak, er det mange som uttrykker at livet deres er satt på pause. De lever på vent. Nå har jeg prøvd å ha fokus på det i min jobb, å fylle ventetiden med noe meningsfylt. At de kan tenke tilbake på det som en tid hvor det i alle fall var noen som så dem. Som hadde tro på dem. Mange kommer og har veldig liten selvtillitt, tro på seg selv og ingenting går, dette blir bare dødtid, sitter og råtner vekk."

- Lidén m.fl., 2013, side 106

Potensialet til mottak

Et senter for enslige mindreårige asylsøkere har stort potensiale til å være en bidragsyter i barnas utvikling. Siden tiden i et mottak preges av usikkerhet og midlertidighet, er det desto viktigere å utnytte dette potensialet og være en støtte og ikke en belastning for barnas tilværelse, uavhengig av svaret på asylsøknaden.

Bearbeiding

Traumene og opplevelsene som barna sitter inne med må bearbeides for ikke å gi varige psykiske problemer. I mottaksfasen står alle alene og uten et trygt nettverk hvor det er mulig å gi uttrykk for følelser. Senteret har derfor en mulighet til å bidra til bearbeiding og nettverksbygging for på den måten gjøre tilværelsen som kommer etter svaret på asylsøknaden, lettere å takle.

Mestring

Følelsen av mestring har stor positiv effekt i en tilværelse man ikke selv har kontroll over. For noen er skolen en slik arena, men mange asylsøkerbarn sliter med konsentrasjon og trenger derfor andre arenaer for dette. Gjennom aktiviteter, undervisning og fellesskap på et asylsenter kan man bygge opp mestringsfølelsen og på den måten styrke selvfølelsen og selvkontrollen til hvert barn.

Integrering

Det er mye diskusjon rundt hvor fort integreringsprosessen bør starte, og om det er riktig å starte integreringen før en asylsøker har fått opphold i Norge. For barn og ungdom er ikke nødvendigvis tilpasningen til et norsk samfunn den viktigste gevinsten ved integrering. Integrering kan bidra til at de utvikler seg mot å bli voksen slik at tiden i et asylsenter ikke blir et vakuum og en pause i oppveksten. Enten resultatet på asylsøknaden blir opphold eller avslag bør ventetiden ha resultert i noe produktivt for hvert individ som det kan bygges videre på i den nye livssituasjonen.

TOMTEANALYSER

"Trondheim kommune har lang erfaring med bosetting av flyktninger, og de første flyktningene ble bosatt på starten av 1980-tallet. (...) Kommunen har nå startet å tenkte mer strategisk og helhetlig også rundt ansvaret for å bosette enslige mindreårige"

- Svendsen m.fl., 2010, s. 11

figur 7 // Kultursenteret ISAK i Midtbyen. Tilholdsstedet for
Oppfølgingstjenesten for enslige mindreårige flyktninger (OPAL).
Bilde: www.isak.no

figur 8 // Bolitak for enslige mindreårige flyktninger i Trondheim
kommune. Institusjonen Rabita. Bilde: Trondheim Kommune

Trondheim som mottakskommune

Per i dag finnes det ikke mottak for enslige mindreårige asylsøkere i Trondheim. Det finnes derimot ett ordinært mottak på Sandmoen og ett transittmottak for de som skal sendes ut av landet på Persaunet. Det nærmeste mottaket med en avdeling for enslige mindreårige finnes i Levanger.

Selvom det ikke finnes et mottak for de under 18 år i kommunen, har kommunen lang erfaring innenfor dette området. Siden 80-tallet har Trondheim bosatt utallige asylsøkere inkludert enslige mindreårige. Per 1. januar 2010 var Trondheim den fjerde største bosettingskommunen for enslige mindreårige med 142 bosatte barn (V. Aalandslid, A.W. Enes, 2012, s. 16). Kommunen har derfor omfattende kunnskap om utfordringene denne gruppen møter og hvordan best håndtere de.

Med et kommunalt apparat som allerede fungerer, har Trondheim kommune gode forutsetninger for å kunne drifte et senter for enslige mindreårige mellom 15 og 18 år. Overgangen fra asylmottak til bosetting kan til tider være stor, men dersom den endelige bosettingen er i samme kommune som mottaket kan integreringen starte på et mye tidligere tidspunkt enn om man ved bosetting må starte helt på nytt. Trondheim er derfor valgt som utgangspunkt for valg av tomt.

Jeg har valgt å la tomtevalg bli en del av diplomoppaven. I forarbeidet ønsker jeg å se på Trondheim som helhet og på bakgrunn av en rekke tomteskriterier finne egnede områder. Dypere analyse av disse områdene og til slutt valg av tomt kommer i første del av diplomsemesteret.

Jeg ser på valg av tomt som veldig viktig for prosjektet mitt, og en grundig analyse er nødvendig for å velge riktig. Jeg vil sammenligne de ulike områdene jeg finner som egnede, og gradvis zoome inn for å gi meg et godt grunnlag for å velge. Tomten og området rundt vil være med og forme prosjektet slik at senteret og beboerne blir en naturlig del av nærmiljøet.

Tomtekriterier

Nærhet til skole

Mindreårige asylsøkere deltar først på voksenopplæringen (EVO) til de er klare til å starte i den vanlige skolen. Nærheten til skolen gjør det enklere å ta del i det som skjer der. Spesielt for lengeværende beboere.

Nærhet til kollektivtransport

For å forhindre isolering er det viktig at det er enkelt å ta i bruk tilbud utenfor asylsenteret. EVO ligger ved Lade Kirke og må være lett tilgjengelig for beboerne. I tillegg er flere hjelpefunksjoner og aktiviteter i sentrum.

Nærhet til fritidsaktiviteter

Den enkleste måten å få kontakt med andre er gjennom fritidsaktiviteter. Spesielt gjelder dette kontakt med norsk ungdom på egen alder. I en usikker situasjon kan også sport være en måte å koble av på og ha det gøy.

En del av et nærmiljø

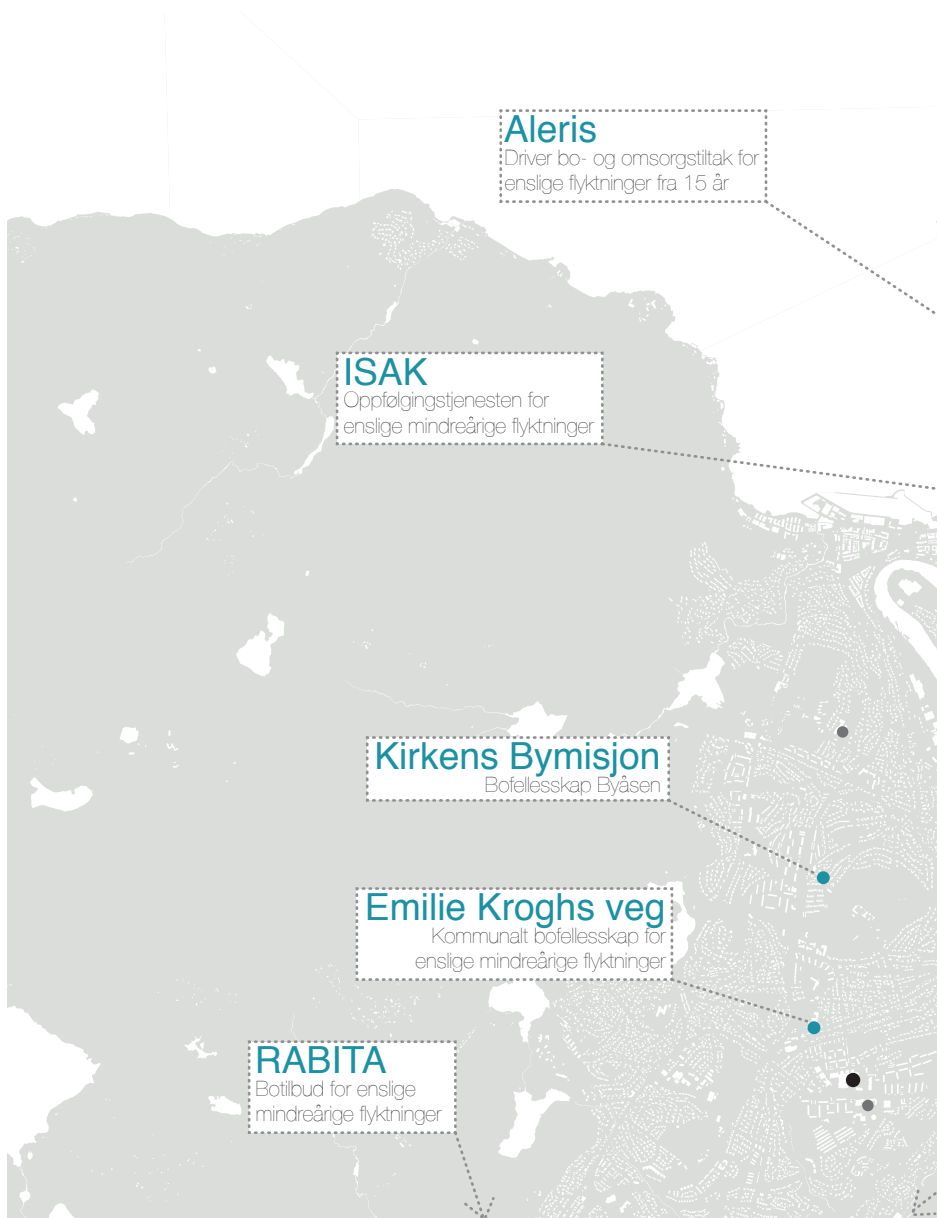
Ved å være en del av et nærmiljø utvides senteret. Da er det ikke lenger bare innenfor senterets fire vegger det finnes støtte og trygghet, men i et større område. Det blir da lettere å finne seg til rette og tryggere å benytte seg av omgivelsene.

Stort nok

Tomten må være stor nok til å romme programmet uten at bygningene blir dominerende i området.

Lite trafikk av både biler og mennesker

Det hender at barn forsvinner fra mottak blant annet på grunn av menneskehandel. Ved å ha en oversiktlig og rolig situasjon, er det vanskeligere for utenforstående å oppnå uønsket kontakt med barna.

Aleris

Driver bo- og omsorgstiltak for
enslige flyktninger fra 15 år

ISAK

Oppfølgingstjenesten for
enslige mindreårige flyktninger

Kirkens Bymisjon

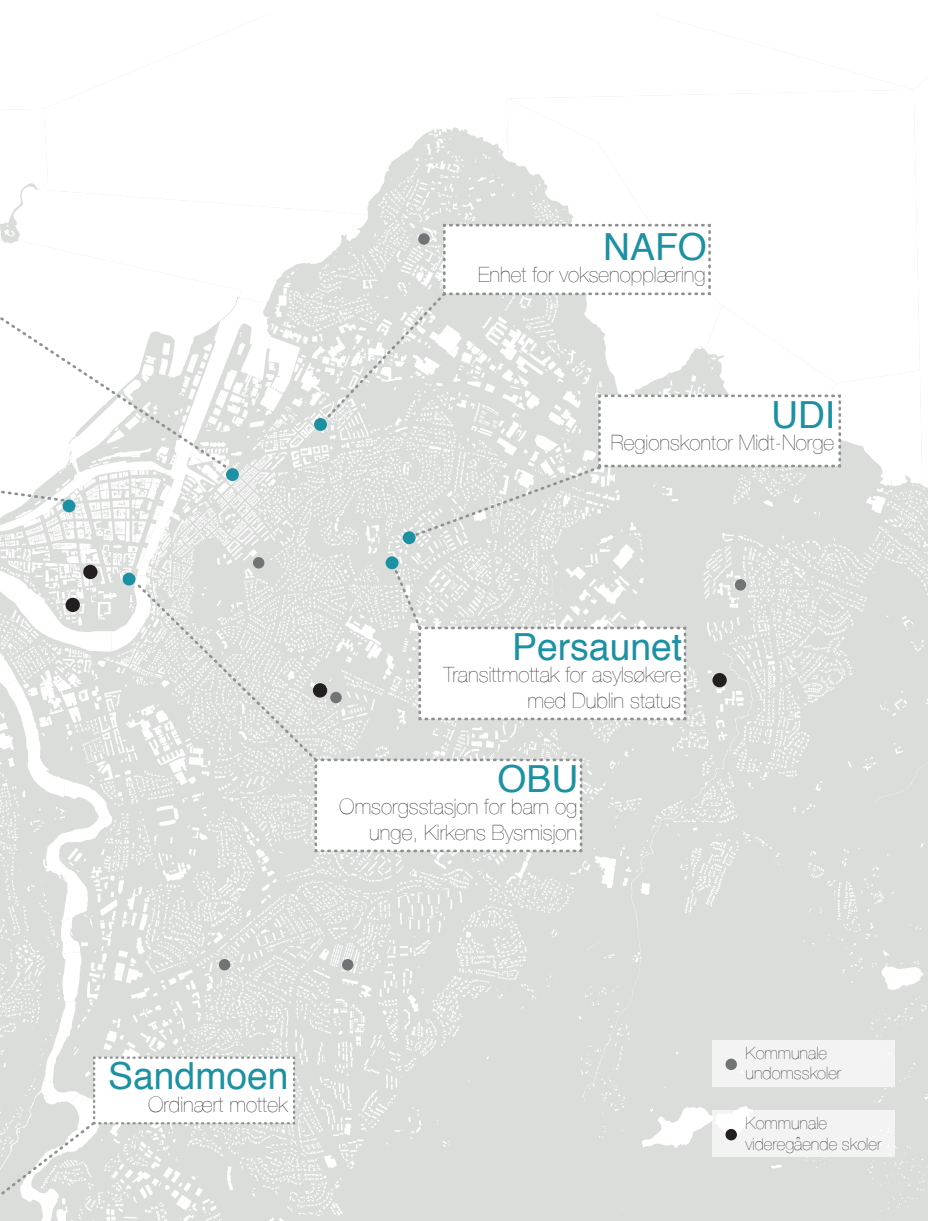
Bofellesskap Byåsen

Emilie Kroghs veg

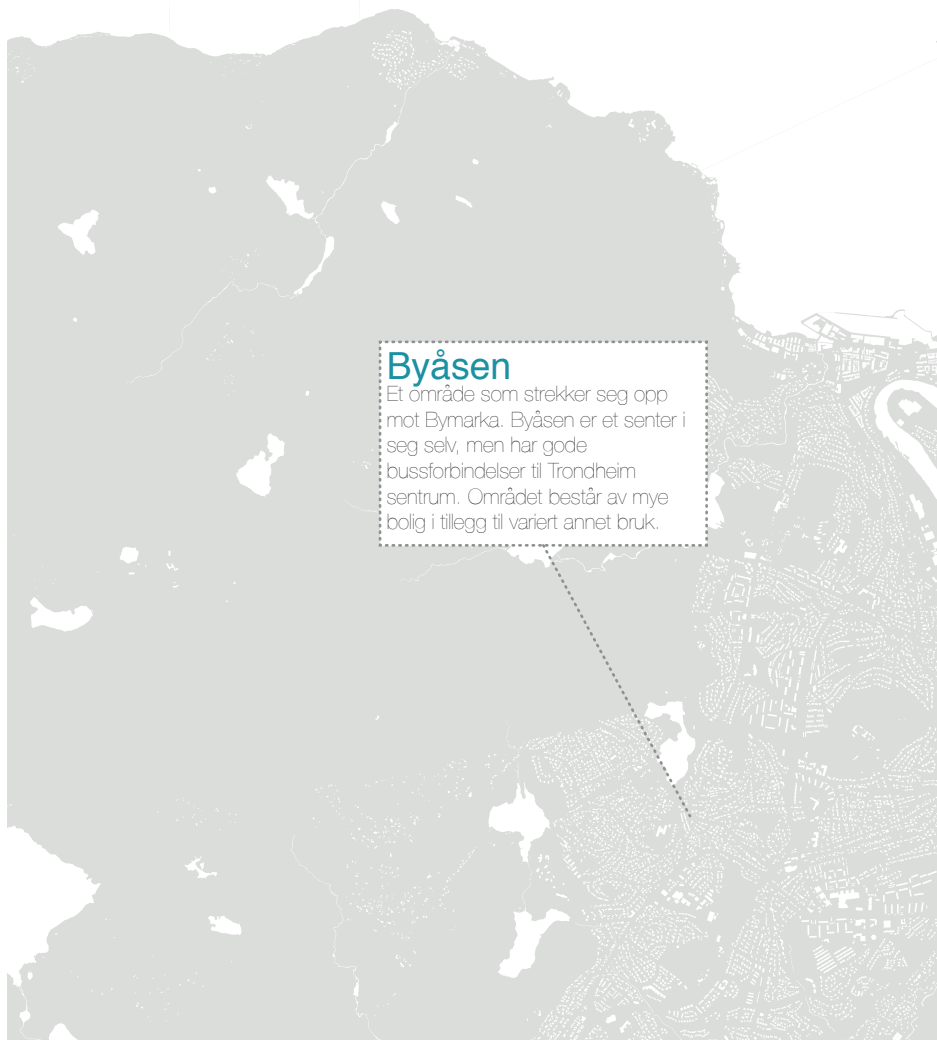
Kommunalt bofellesskap for
enslige mindreårige flyktninger

RABITA

Botilbud for enslige
mindreårige flyktninger

Alternative områder

Byåsen

Et område som strekker seg opp mot Bymarka. Byåsen er et senter i seg selv, men har gode bussforbindelser til Trondheim sentrum. Området består av mye bolig i tillegg til variert annet bruk.

Tyholt/Berg

Et etablert boligområde i nærheten av sentrum med gode bussforbindelser. Her finnes det både ungdomsskole og videregående skole i tillegg til grøntarealer.

Charlottenlund

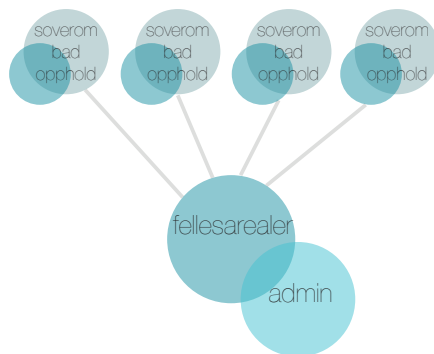
Et boligområde litt lenger unna sentrum, men godt tilknyttet med bussforbindelser. Videregående skole finnes her og ungdomsskole like ved.

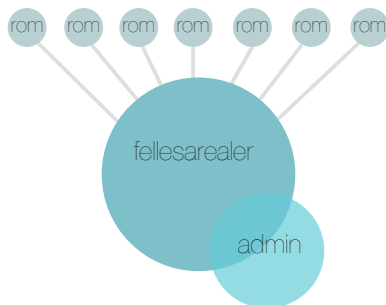
PROGRAMMERING

"Det er rommet mitt. Her gjør jeg mine lekser, PC. Og sover der. Kommer og spiser her. Jeg er fornøyd med rommet mitt." (Gutt)

- Lidén m.fl., 2013, s. 70

figur 9 // Mottak organisert i leiligheter, med eget kjøkken, oppholdsrom og bad, i tilknytning til fellesområder

figur 10 // Mottak organisert i individuelle soverom, med felles bad og korridorkjøkken, i tilknytning til fellesområder

Organisering

Det er viktig at de fysiske omgivelsene legger til rette for trygghet og tilhørighet i en mindre skala, at senteret spiller en positiv rolle i barnets utvikling og ikke er en hemmende faktor. Dette gjelder både i den fysiske utformingen og i kvaliteten på omgivelsene. Studier viser at man kan dele de norske mottakene inn i to typer; de leilighetsbaserte og de korridorbaserte. Mulige årsaker til variasjonen er at det er få retningslinjer fra UDI og at mange gamle og lite egnede bygninger blir gjort om til asylmottak når det trengs plasser.

Leilighetsbasert

I de leilighetsbaserte mottakene bor barna sammen i mindre leiligheter med kjøkken, bad og oppholdsrom. Utenfor leiligheten er det andre fellesområder som aktivitetsrom og felleskjøkken.

Korridorbasert

I de korridorbaserte mottakene ligger rommene på rad og rekke langs lange korridorer med delte bad og små korridorkjøkken. I tilknytning ligger fellesrom og felleskjøkken.

En løsning på både ensomhet og mangel på trygghet og tilhørighet er å gi barna en følelse av tilknytning til et felleskap. Ved å se dette i sammenheng med organiseringen av de ulike mottakene, enten leilighetsbaserte eller korridorbaserte, er et leilighetsbasert mottak i utgangspunktet bedre tilpasset barn i denne situasjonen. En generell tendens hos mange barn, uavhengig av mottak, er at de trekker seg tilbake til sitt eget rom og tilbringer mye tid der. I et korridorbasert mottak vil terskelen for å bevege seg ut i fellesrom hvor 30 andre barn kan oppholde seg være mye større enn i et leilighetsbasert mottak hvor fellesrommene i leiligheten bare brukes av seks. Ved å skape mindre forhold innad i det store fellesskapet får barna færre andre å forholde seg til og terskelen for å bruke felles kjøkken og oppholdsrom blir derfor lavere. Sannsynligheten for at det oppstår nærmere relasjoner mellom de som bor der er større, og kan resultere i mindre ensomhet.

Referanser

Sunndal Mottak, Sunndal Kommune

Sunndal asylmottak har en avdeling for 30 enslige mindreårige mellom 15 og 18 år i tillegg til rundt 250 ordinære mottaksplasser.

30 plasser 0.5 årsverk per beboer 46 kvm per beboer

Hvalstad Transittmottak, Hero Norge

Hvalstad Transittmottak er avlastningsmottak for Mysebu Transittmottak. Senteret har 56 faste plasser, men grunnet store svingninger i ankomsten av enslige mindreårige, har de opp til 110 tilgjengelige plasser.

56 plasser 0.5 årsverk per beboer 36 kvm per beboer

Gjøvik Omsorgssenter, Bufetat

Gjøvik Omsorgssenter er et av fire sentre for enslige mindreårige asylsøkere under 15 år som er drevet av barnevernet. Senteret må følge lover gjeldende for vanlige barnevernsinstitusjoner. I dag har senteret 25 plasser, men kan ha opp til 30.

25 plasser 2.1 årsverk per beboer 56 kvm per beboer

Premisser

24 plasser

- basert på antallet beboere i tilsvarende botilbud
- leilighetsstruktur på boenhetene
- fokus på opplæring og oppfølging

1.0 årsverk

- anbefalt av ansatte ved avdelinger for enslige mindreårige
- krav om barnefaglig utdanning for enkelte ansatte
- krav om minimum to ansatte til stede 24 timer i døgnet

2-5 besøkende

- verger, juridisk hjelp
- folk fra NOAS
- strengt regulert i frykt for forsvinninger
- ingen fremmede
- oversiktlige forhold
- mulighet for private samtaler

Foreløpig program

	antall	kvm min	kvm max
FELLESAREALER			
inngang	1	5	10
kjøkken	1	20	30
oppholdsrom	1	30	40
undervisningsrom	1	40	60
stillerom	1	8	15
lekserom	1	10	15
WC	1	2	2
HCWC	1	6	6

ADMINISTRASJON

møterom	1	10	15
kontorer	4	10	15
samtalerom	2	5	5
overnatting ansatte	1	7	10
pauserom med tekjøkken	1	10	15
garderobe	1	10	15
bad	1	4	6
WC	1	2	2
HCWC	1	6	6

ØVRIGE AREALER

vaskerom for beboere	1	10	15
rengjøringssentral	1	5	5
lagerrom	1	20	20
tekniske rom	1	20	20

	antall	kvm min	kvm max
LEILIGHET 6 PERSONER	2		
dobbeltrom	6	12	16
oppholdsrom m/kjøkken	2	20	25
bad	2	4	6
WC	2	2	6
LEILIGHET 4 PERSONER	2		
dobbeltrom	2	12	16
enkeltrom	4	7	10
oppholdsrom m/kjøkken	2	15	20
bad	2	4	6
WC	2	2	2
LEILIGHET 4 PERSONER HC	1		
dobbeltrom	1	14	18
enkeltrom	2	10	14
oppholdsrom m/kjøkken	1	15	20
bad	1	8	10
WC	1	6	6
TOTALT		483	643
kvm per beboer	24	20,1	26,8

KILDER

Personer

Lars Steinar Hansen, UDI

Bøker og rapporter

- Aalandslid, V. & Enes, A.W. (2012): *Enslige mindreårige flyktninger i arbeid og utdanning*. Oslo: Statistisk sentralbyrå
- Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet (2005) *Plattform for regjeringssamarbeidet 2005-09*, Soria Moria
- Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet (2009) *Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 – 2013*, Soria Moria
- Bean, T. M. (2006): *Assessing the Psychological Distress and Mental Healthcare Needs of Unaccompanied Refugee Minors in the Netherlands*. Avhandling PhD, Leiden University, Nederland
- Eide, K. & Broch, T. (2010): *Enslige mindreårige flyktninger. Kunnskapsstatus og forskningsmessige utfordringer*. Oslo: Regionsenter for barn og unges psykiske helse (RBUP), helseregion Øst og Sør. Rapport avgitt til BLD.
- Karlsen, J.E. & Øverland, E.F. (2010) *Carpe Futurum!* 1. utg. Oslo: Cappelen Damm AS
- Justisdepartementet (2011) NOU 2011:10: *I Velferdsstatens ventetom; Mottakstilbudet for asylsøkere*
- Lidén, H. m.fl. (2013): *Levekår i mottak for enslige mindreårige asylsøkere*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning. Rapport avgitt UDI
- Oppedal, B., Seglem, K.B. & Jensen, L. (2009): *Selvstendig og avhengig. Enslige mindreårige flyktningers stemmer i tall og tale*. Oslo: Folkehelseinstituttet, UngKul rapport nr 11:2009
- Skagen, R. (2011): *Bosetting av enslige mindreårige flyktninger i Trondheim kommune. En undersøkelse om fordeler og muligheter*. Trondheim: NTNU
- Stoknes, P.E. og Hermansen, F. (2004) *Lær av fremtiden. Norske organisasjoners erfaringer med scenariobasert strategi*. 1. utg. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Svendsen, S., Thorshaug, K. & Berg, B. (2010): *Boløsninger for enslige mindreårige flyktninger. Erfaringer fra to bykommuner*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS
- Utenriksdirektoratet (2013): *Migrasjon 2012, Fakta og analyse*. Oslo: UDI

Rundskriv

- Utlendingsdirektoratet (2010) *RS 2010-084 Krav til bemanning og kompetanse i ordinære statlige mottak*
- Utlendingsdirektoratet (2008) *RS 2008-031 Krav til innkvarteringstilbud i ordinære mottak*
- Utlendingsdirektoratet (2012) *RS 2012-012 Krav til arbeid med oppvekstmiljø, beboermedvirkning og aktivitetstilbud for enslige mindreårige i mottak*

Internett

- Omsorgsenheten for barn og unge (2013) *Opal Isakbasen*. Tilgjengelig fra: <http://www.trondheim.kommune.no/content/1117735841/Opal%20Isakbasen> (hentet: 17.11.2013)
- Lilleås, H.S., (2013) - *Nå må lukkede mottak etableres*. Tilgjengelig fra: <http://www.nettavisen.no/politikk/article3706531.ece> (hentet 18.11.2013)
- Bufetat (2009) *Omsorgssentre*. Tilgjengelig fra: <http://www.bufetat.no/barnevern/ema/omsorgssentre/> (hentet: 30.11.2013)

Filmer

- Olin, M. (2012) *De andre*. Dokumentar. Norge: Speranza Film

Bilder

- side 4_Montages (2012) *Analyse: De andre*. Tilgjengelig fra: <http://montages.no/2012/11/analysen-de-andre-2012/> (hentet: 28.09.2013)
- side 10_UDI (2012) *Et mer tilgjengelig UDI*. Tilgjengelig fra: <http://www.udi.no/Nyheter/2012/Et-mer-tilgjengelig-UDI/> (hentet: 23.11.2013)
- side 22_Montages (2012) *Analyse: De andre*. Tilgjengelig fra: <http://montages.no/2012/11/analysen-de-andre-2012/> (hentet: 28.09.2013)
- side 27_Montages (2012) *Analyse: De andre*. Tilgjengelig fra: <http://montages.no/2012/11/analysen-de-andre-2012/> (hentet: 28.09.2013)
- side 42_Wikipedia (2013) *Trondheim*. Tilgjengelig fra: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e0/Overview_of_Trondheim_2008_03.jpg (hentet 23.11.2013)
- side 50_Lidén, H. m.fl. (2013): *Levekår i mottak for enslige mindreårige asylsøkere*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
Rapport avgitt UDI

